

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1. Загальна інформація про навчальну дисципліну

Повна назва навчальної дисципліни	Історія та теорія соціальної роботи зі змістовим модулем: Соціальна робота з різними групами клієнтів
Повна офіційна назва закладу вищої освіти	Сумський державний університет
Повна назва структурного підрозділу	Факультет іноземної філології та соціальних комунікацій. Кафедра психології, політології та соціокультурних технологій
Розробник(и)	Купенко Олена Володимирівна
Рівень вищої освіти	Перший рівень вищої освіти, НРК – 6 рівень, QF-LLL – 6 рівень, FQ-EHEA – перший цикл
Семестр вивчення навчальної дисципліни	16 тижнів протягом 1-го семестру, 16 тижнів протягом 2-го семестру
Обсяг навчальної дисципліни	Обсяг становить 10 кред. ЄКТС, 300 год. Для денної форми навчання 128 год. становить контактна робота з викладачем (64 год. лекцій, 64 год. практичних занять), 172 год. становить самостійна робота. Для заочної форми навчання 24 год. становить контактна робота з викладачем (16 год. лекцій, 8 год. практичних занять), 276 год. становить самостійна робота.
Мова викладання	Українська

2. Місце навчальної дисципліни в освітній програмі

Статус дисципліни	Обов'язкова навчальна дисципліна для освітньої програми "Соціальна робота"
Передумови для вивчення дисципліни	Передумови для вивчення відсутні
Додаткові умови	Додаткові умови відсутні
Обмеження	Обмеження відсутні

3. Мета навчальної дисципліни

Мета – знання та розуміння студентами генези соціальної роботи як галузі науки і професійної діяльності, знання та розуміння теоретичних засад соціальної роботи та відповідних методів, засобів професійної діяльності, здатність вирізняти групи клієнтів соціальної роботи (в їх вразливості, сійкості та потребах) та виявляти з надійних теоретичних, нормативно-правових, методичних та інших друкованих та електронних джерел особливості різних груп клієнтів.

4. Зміст навчальної дисципліни

<p>Тема 1 Майбутня професія «соціальна робота» та процес професійної підготовки</p> <p>Глобальне визначення професії соціальна робота. Процес професійної підготовки як ознака професіоналізації певного виду людської діяльності. Функції на потенційному робочому місці. Соціальний працівник як координатор випадку. Соціальний працівник як брокер. Соціальний працівник як медіатор. Соціальний працівник як фасилітатор. Соціальний працівник як захисник прав та інтересів. Соціальний працівник як наставник.</p>
<p>Тема 2 Становлення соціальної роботи як професійної діяльності (Елізабет Фрай, Томас Чалмерс, Жан Анрі Дюнан, Октавія Хілл)</p> <p>Взаємодопомога як природня сутність людини. Спеціальні знання в наукових текстах, створення груп людей, зайнятих однаковим типом праці, потреба в спеціальній підготовці як ознаки професіоналізації соціальної роботи. Особистість в історії: Елізабет Фрай (ангел в'язниць), Томас Чалмерс (допомогти бідним допомогти самим собі), Жан Анрі Дюнан (народження Червоного Хреста), Октавія Хілл (соціальне житло)</p>
<p>Тема 3 Психологічний аспект соціальної роботи</p> <p>Активізації власних зусиль людини для життєдіяльності в складних життєвих обставинах або їх подолання. Індивідуальна соціальна робота. Резилієнс-підхід. Індивідуальний резилієнс. Резилієнс сім'ї. Резилієнс громади. Робота з групою. Особливості та потреби індивіда та групи. Сім'я.</p>
<p>Тема 4 Становлення соціальної роботи як професійної діяльності (Арнольд Тойнбі, Джейн Аддамс, Джозеф Роунтрі, Мері Елен Річмонд)</p> <p>Арнольд Тойнбі (розширення університетів), Джейн Аддамс («сетльмент» як «занурення» та «спільне проживання»), Джозеф Роунтрі (благодійництво та дослідження), Мері Елен Річмонд (мати-засновниця соціальної роботи)</p>
<p>Тема 5 Соціальна робота в аспекті соціології</p> <p>Соціальна робота в соціологічному аспекті. Включення людини в неформальні та формальні соціальні системи. Еко-карта сім'ї. Довіра. Мережі довіри та їх характеристики. Акторно-мережева модель у теорії соціальної роботи. Теорія стигматизації</p>
<p>Тема 6 Правозахисний аспект в соціальній роботі</p> <p>Правозахисні рухи як фактор професіоналізації соціальної роботи. Права людини. Ненасильницький правозахисний рух проти расової дискримінації. Модель наділення повноваженнями в соціальній роботі</p>
<p>Тема 7 Становлення соціальної роботи як професійної діяльності (Аліса Саломон, Френсіс Перкінс, Берта Рейнольдс, Оруелл, Гріффіт та інші)</p> <p>Аліса Саломон (інтернаціоналізація освіти соціальної роботи), Френсіс Перкінс (соціальна робота з точки зору соціальної політики), Берта Рейнольдс (соціальна робота та розвиток громад), Оруелл, Гріффіт та інші (чи можна змінити життя в бідних районах)</p>
<p>Тема 8 Елементарна модель діяльності фахівця із соціальної роботи на підставі теорії управління</p> <p>Модель соціальна система як система управління. Місце клієнта в моделі соціальної системи як системи управління. Пряме управління в соціальній роботі, співуправління, самоуправління. Закон зворотного зв'язку. Закон необхідної кількості різноманітності. Закон емерджентності. Закон додатковості</p>

<p>Тема 9 Синергетичні механізми в соціальній роботі</p> <p>Синергетичний механізм у соціальній системі. Синергетичні властивості соціальної системи. Тренінг у рамках неформальної освіти як синергетичний механізм. Групи самопомоги як синергетичний механізм. Організація з відкритим центром як синергетичний механізм</p>
<p>Тема 10 Становлення соціальної роботи як професійної діяльності (Роберт Холбрук Сміт і Білл Вілсон, Саул Розенцвейг, Вільям Генрі Беверидж)</p> <p>Роберт Холбрук Сміт і Білл Вілсон (виникнення груп самопомоги), Саул Розенцвейг (сутність методів соціальної роботи), Вільям Генрі Беверидж (архітектор соціальної держави)</p>
<p>Тема 11 Становлення соціальної роботи як професійної діяльності (Саул Алінський, Ейлін Younghusband, Карл Роджерс)</p> <p>Саул Алінський (батько-засновник громадської організації), Ейлін Younghusband (важливість високих стандартів для освіти в соціальній роботі), Карл Роджерс (важливість співпереживання)</p>
<p>Тема 12 Становлення соціальної роботи як професійної діяльності (Джейн Джейкобс, Ервінг Гофман, Джон ван Хенгель)</p> <p>Джейн Джейкобс (міський візіонер, соціальна робота в місті), Ервінг Гофман (життя людини в тоталітарних інститутах), Джон ван Хенгель (продовольчий банк ван Хенгеля)</p>
<p>Тема 13 Становлення соціальної роботи як професійної діяльності (Шеррі Арнштейн, Михаель Ліпський, Пауло Фрейре)</p> <p>Шеррі Арнштейн (сходи участі), Михаель Ліпський (чиновники вуличного рівня та дискреційні повноваження), Пауло Фрейре (педагогіка пригноблених)</p>
<p>Тема 14 Становлення соціальної роботи як професійної діяльності (Джоел Фішер, Майкл Олівер, Рой Бейлі та Майк Брейк)</p> <p>Джоел Фішер (батько професійного скептицизму (науково обґрунтована соціальна робота)), Майкл Олівер (зміна парадигми щодо людини з інвалідністю в суспільстві), Рой Бейлі та Майк Брейк (радикальна соціальна робота, що покликана змінити суспільство)</p>
<p>Тема 15 Становлення соціальної роботи як професійної діяльності (Енн Хартман, Чарльз Мюррей, Роберт Патнам, Теодор Далрімпл)</p> <p>Енн Хартман (сімейна терапія, екомапи та генограми), Чарльз Мюррей (критика соціальної роботи та соціальної держави), Роберт Патнам (соціальний капітал як активний компонент соціального забезпечення), Теодор Далрімпл (як соціальна держава підтримує нижчий клас)</p>
<p>Тема 16 Соціальна робота із різними групами клієнтів. Клієнти соціальної роботи: сутність поняття та підходи до класифікації</p> <p>Поняття «клієнт» в соціальній роботі. Соціальні групи. Визначення понять «групи ризику», «вразливі групи». Потреби і вразливість клієнтів. Ресурси і стійкість клієнтів. Бар'єри щодо реалізації прав клієнтів. Розпізнавання нерівності. Якість життя.</p>

<p>Тема 17 Людина з інвалідністю в суспільстві</p> <p>«Міжнародна класифікація функціонування, інвалідності та здоров'я». Медична та соціальні складові в міжнародній класифікації функціонування, інвалідності та здоров'я. «Конвенція про права осіб з інвалідністю». Благодійний підхід в соціальній роботі з людьми з інвалідністю. Правозахисний підхід в соціальній роботі з людьми з інвалідністю</p>
<p>Тема 18 Соціальна інклюзія в роботі з людьми з інвалідністю</p> <p>Соціальна ізоляція людей з інвалідністю. Соціальна інклюзія в роботі з людьми з інвалідністю. Організаційна культура та індекс інклюзії. Підтримка у прийнятті рішень людей з інвалідністю</p>
<p>Тема 19 Соціальна робота в закладах охорони здоров'я</p> <p>Міждисциплінарна робота. Медіація між пацієнтом та закладом охорони здоров'я. Допомога з покращенням психічного стану. Адвокація задля задоволення інтересів клієнта. Надання соціальної допомоги. Підтримка осіб та сімей, інформування про особливості перебігу хвороби та лікування. Кризове втручання.</p>
<p>Тема 20 Теоретичні засади в роботі з клієнтами з девіантною поведінкою</p> <p>Норма. Відхилення від норми. Креативність та інновації як відхилення від норми. Девіантна поведінка. Теорії, що пояснюють девіантну поведінку. Соціальний контроль. «Криза покарання». Поява альтернативних форм – пробачія</p>
<p>Тема 21 Ветерани як клієнти соціальних послуг</p> <p>Перехід від військової служби до цивільного життя. Модель «шлях ветерана». Стійкість, вразливість, потреби.</p>
<p>Тема 22 Стандарти соціальної роботи</p> <p>Державні соціальні стандарти. Державні соціальні гарантії. Соціальні норми та нормативи. Закон України «Про соціальні послуги». Державні стандарти соціальних послуг. Державний стандарт соціальної профілактики. Показники якості в державному стандарті соціальних послуг. Індекс людського розвитку. Прожитковий мінімум як точка відліку для базових державних соціальних стандартів</p>
<p>Тема 23 Проектна діяльність як форма залучення ресурсів і впровадження інновацій</p> <p>Проект. Проектна діяльність. Проєтування. Реалізація проєкту. Аналіз отриманих результатів. Етапи проєктування. Критерії SMART для формулювання мети. SWOT-аналіз. Декомпозиція цілей</p>
<p>Тема 24 Від теорії малих справ до соціальних стартапів</p> <p>Теорія малих справ. Теорія малих ставок та отримання зворотного зв'язку. Стартап. Соціальний стартап. Гіпотеза стартапу. Бізнес-модель Канвас</p>
<p>Тема 25 Ресурси для реалізації соціальних ініціатив</p> <p>Виявлення ресурсів. Мобілізація зовнішніх ресурсів. Нефінансові ресурси та відкриття доступу до фінансових ресурсів. «Банк часу». Краудфандінг</p>

<p>Тема 26 Проблема управління спільним і деякі підходи до її розв'язання</p> <p>Спільний ресурс. Модель «трагедія громад». Модель «дилема в'язня». Втручання влади як спосіб вирішення трагедії громад. Передавання ресурсу у приватну власність як спосіб вирішення трагедії громад. Створення контракту в громаді як спосіб вирішення трагедії громад. Ризики управління спільним. Правила для укладання контракту в громаді для управління спільним</p>
<p>Тема 27 Управлінські рішення, що приймаються на різних рівнях</p> <p>Управлінське рішення. Характеристики управлінського рішення. Форми розроблення рішення. Форми реалізації рішення. Специфіка управлінських рішень на рівні місцевого самоврядування. Типова процедура прийняття рішення на рівні місцевого самоврядування. Конфлікт інтересів у прийнятті рішення. Рівні залучення громади. Колективне рішення</p>
<p>Тема 28 Етичні основи діяльності фахівців із соціальної роботи</p> <p>«Етика соціальної роботи: принципи і стандарти» (Міжнародна федерація соціальних працівників, 1994). «Глобальна декларація принципів соціальної роботи» (Міжнародна федерація соціальних працівників, міжнародна асоціація шкіл соціальної роботи, 2018)</p>
<p>Тема 29 Людина в економічному просторі та її економічна самостійність</p> <p>Економічний підхід в соціальній роботі. Багатство. Сталий розвиток. Проблема «повного світу». Теорія доступу. Економічна самостійність. Розвиток економічної самостійності</p>
<p>Тема 30 Соціальне й міжсекторне партнерство</p> <p>Влада, бізнес та громадські об'єднання як учасники міжсекторного партнерства. Властивості, цілі, ресурси суб'єктів міжсекторного партнерства. Принципи міжсекторного партнерства. Соціальне партнерство. Роботодавців, робітники та місцева влада як учасники соціального партнерства. Механізми соціального партнерства. Соціальний договір</p>

5. Очікувані результати навчання навчальної дисципліни

Після успішного вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти зможе:

РН1	Розуміти теорію соціальної роботи як міжпредметну галузь, здійснювати пошук, аналіз і синтез інформації психологічного, соціологічного, правового, управлінського характеру щодо проблематики соціальної роботи
РН2	Аналізувати надані навчальні кейси для подальшого самостійного ідентифікування, формулювання і розв'язання завдань у сфері соціальної роботи, інтегрування теоретичних знань та практичного досвіду
РН3	Розуміти та свідомо застосовувати ключові слова із теорії та практики соціальної роботи
РН4	Розуміти наявність та відмінність різних цільових груп клієнтів соціальної роботи для подальшого теоретичного аргументування шляхів подолання проблем та складних життєвих обставин, обирати ефективні методи їх вирішення, передбачати наслідки
РН5	Аналізувати надані навчальні кейси з використанням алгоритму роботи з випадком та з урахуванням роботи міждисциплінарної команди

6. Роль навчальної дисципліни у досягненні програмних результатів

Програмні результати навчання, досягнення яких забезпечує навчальна дисципліна.
Для спеціальності 231 Соціальна робота:

ПР5	Теоретично аргументувати шляхи подолання проблем та складних життєвих обставин, обирати ефективні методи їх вирішення, передбачати наслідки
ПР13	Використовувати методи соціальної діагностики у процесі оцінювання проблем, потреб, специфічних особливостей та ресурсів клієнтів
ПР16	Застосовувати методи менеджменту для організації власної професійної діяльності та управління діяльністю соціальних робітників і волонтерів, іншого персоналу
ПР20	Виявляти етичні дилеми та суперечності у професійній діяльності та застосовувати засоби супервізії для їх розв'язання
ПР25	Використосувати алгоритм роботи з випадком у ході соціальної роботи із людиною, сім'єю, групою, громадою та при роботі в міждисциплінарній команді.

7. Роль освітнього компонента у формуванні соціальних навичок

Загальні компетентності та соціальні навички, формування яких забезпечує навчальна дисципліна:

СН6	Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності
СН11	Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми
СН12	Здатність приймати обґрунтовані рішення
СН14	Визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов'язків

8. Види навчальних занять

Тема 1. Майбутня професія «соціальна робота» та процес професійної підготовки
Лк1 "Майбутня професія «соціальна робота» та процес професійної підготовки" (денна) Глобальне визначення професії соціальна робота. Процес професійної підготовки як ознака професіоналізації певного виду людської діяльності. Функції на потенційному робочому місці. Соціальний працівник як координатор випадку. Соціальний працівник як брокер. Соціальний працівник як медіатор. Соціальний працівник як фасилітатор. Соціальний працівник як захисник прав та інтересів. Соціальний працівник як наставник
Лк1 "Майбутня професія «соціальна робота» та процес професійної підготовки" (заочна) Глобальне визначення професії соціальна робота. Процес професійної підготовки як ознака професіоналізації певного виду людської діяльності. Функції на потенційному робочому місці. Соціальний працівник як координатор випадку. Соціальний працівник як брокер. Соціальний працівник як медіатор. Соціальний працівник як фасилітатор. Соціальний працівник як захисник прав та інтересів. Соціальний працівник як наставник

<p>Пр1 "Майбутня професія «соціальна робота» та процес професійної підготовки" (денна)</p> <p>Глобальне визначення професії соціальна робота. Процес професійної підготовки як ознака професіоналізації певного виду людської діяльності. Функції на потенційному робочому місці. Соціальний працівник як координатор випадку. Соціальний працівник як брокер. Соціальний працівник як медіатор. Соціальний працівник як фасилітатор. Соціальний працівник як захисник прав та інтересів. Соціальний працівник як наставник</p>
<p>Пр1 "Майбутня професія «соціальна робота» та процес професійної підготовки" (заочна)</p> <p>Глобальне визначення професії соціальна робота. Процес професійної підготовки як ознака професіоналізації певного виду людської діяльності. Функції на потенційному робочому місці. Соціальний працівник як координатор випадку. Соціальний працівник як брокер. Соціальний працівник як медіатор. Соціальний працівник як фасилітатор. Соціальний працівник як захисник прав та інтересів. Соціальний працівник як наставник.</p>
<p>Пр2 "Майбутня професія «соціальна робота» та процес професійної підготовки" (денна)</p> <p>Есе по фільму "Триумф" на основі ключового слова "робота з випадком"</p>
<p>Пр4 "Майбутня професія «соціальна робота» та процес професійної підготовки" (денна)</p> <p>Есе по фільму "Один плюс один" на основі ключового слова "робота з випадком"</p>
<p>Тема 2. Становлення соціальної роботи як професійної діяльності (Елізабет Фрай, Томас Чалмерс, Жан Анрі Дюнан, Октавія Хілл)</p>
<p>Лк2 "Становлення соціальної роботи як професійної діяльності. Особистість в історії (Елізабет Фрай, Томас Чалмерс, Жан Анрі Дюнан, Октавія Хілл)" (денна)</p> <p>Взаємодопомога як природня сутність людини. Спеціальні знання в наукових текстах, створення груп людей, зайнятих однаковим типом праці, потреба в спеціальній підготовці як ознаки професіоналізації соціальної роботи. Модельний приклад професіоналізації галузі (робота з людьми з інвалідністю). Особистість в історії: Елізабет Фрай (ангел в'язниць), Томас Чалмерс (допомогти бідним допомогти самим собі), Жан Анрі Дюнан (народження Червоного Хреста), Октавія Хілл (соціальне житло)</p>
<p>Тема 3. Психологічний аспект соціальної роботи</p>
<p>Лк2 "Психологічний аспект соціальної роботи" (заочна)</p> <p>Активізації власних зусиль людини для життєдіяльності в складних життєвих обставинах або їх подолання. Індивідуальна соціальна робота. Резилієнс-підхід. Індивідуальний резилієнс. Резилієнс сім'ї. Резилієнс громади. Робота з групою. Особливості та потреби індивіда та групи. Сім'я.</p>
<p>Лк3 "Психологічний аспект соціальної роботи" (денна)</p> <p>Активізації власних зусиль людини для життєдіяльності в складних життєвих обставинах або їх подолання. Індивідуальна соціальна робота. Резилієнс-підхід. Індивідуальний резилієнс. Резилієнс сім'ї. Резилієнс громади. Робота з групою. Особливості та потреби індивіда та групи</p>

<p>Пр3 "Психологічний аспект соціальної роботи" (денна) Есе по фільму "Школа Самерхіл" на основі ключового слова "резилієнс"</p>
<p>Тема 4. Становлення соціальної роботи як професійної діяльності (Арнольд Тойнбі, Джейн Аддамс, Джозеф Раунтрі, Мері Елен Річмонд)</p>
<p>Лк4 "Особистість в історії (Арнольд Тойнбі, Джейн, Джозеф Раунтрі, Мері Еллен Річмонд)" (денна) Арнольд Тойнбі (розширення університетів), Джейн Аддамс («сетльмент» як «занурення» та «спільне проживання»), Джозеф Раунтрі (благодійництво та дослідження), Мері Еллен Річмонд (мати-засновниця соціальної роботи)</p>
<p>Тема 5. Соціальна робота в аспекті соціології</p>
<p>Лк3 "Соціальна робота в аспекті соціології" (заочна) Соціальна робота в соціологічному аспекті. Включення людини в неформальні та формальні соціальні системи. Еко-карта сім'ї. Довіра. Мережі довіри та їх характеристики. Акторно-мережева модель у теорії соціальної роботи. Теорія стигматизації</p>
<p>Лк5 "Соціальна робота в аспекті соціології" (денна) Соціальна робота в соціологічному аспекті. Включення людини в неформальні та формальні соціальні системи. Еко-карта сім'ї. Довіра. Мережі довіри та їх характеристики. Акторно-мережева модель у теорії соціальної роботи. Теорія стигматизації</p>
<p>Пр5 "Тема 5. Соціальна робота в аспекті соціології" (денна) Еко-карта на прикладі героїв фільму "Один плюс один"</p>
<p>Пр6 "Соціальна робота в аспекті соціології" (денна) Есе по фільму "Заплати вперед" на основі ключового слова "мережа соціальної підтримки"</p>
<p>Пр7 "Соціальна робота в аспекті соціології" (денна) Есе по фільму "Хористи" на основі ключового слова "стигма"</p>
<p>Тема 6. Правозахисний аспект в соціальній роботі</p>
<p>Лк6 "Правозахисний аспект в соціальній роботі" (денна) Правозахисні рухи як фактор професіоналізації соціальної роботи. Права людини. Ненасильницький правозахисних рух проти расової дискримінації. Мартин Лютер Кінг. Модель наділення повноваженнями в соціальній роботі</p>
<p>Пр8 "Правозахисний аспект в соціальній роботі" (денна) Есе по фільму "В душі я танцюю" по ключовому слову "наділення повноважень"</p>
<p>Пр9 "Правозахисний аспект в соціальній роботі" (денна) Есе по фільму "Ганді" на основі ключового слова "ненасильницькі методи"</p>

<p>Тема 7. Становлення соціальної роботи як професійної діяльності (Аліса Саломон, Френсіс Перкінс, Берта Рейнольдс, Оруелл, Гріффін та інші)</p>
<p>Лк7 "Становлення соціальної роботи як професійної діяльності (Аліса Саломон, Френсіс Перкінс, Берта Рейнольдс, Оруелл, Гріффін та інші)" (денна)</p> <p>Аліса Саломон (інтернаціоналізація освіти соціальної роботи), Френсіс Перкінс (соціальна робота з точки зору соціальної політики), Берта Рейнольдс (соціальна робота та розвиток громад), Оруелл, Гріффін та інші (чи можна змінити життя в бідних районах)</p>
<p>Тема 8. Елементарна модель діяльності фахівця із соціальної роботи на підставі теорії управління</p>
<p>Лк4 "Елементарна модель діяльності фахівця із соціальної роботи на підставі теорії управління" (заочна)</p> <p>Модель соціальна система як система управління. Місце клієнта в моделі соціальної системи як системи управління. Пряме управління в соціальній роботі, співуправління, самоуправління. Закон зворотного зв'язку. Закон необхідної кількості різноманітності. Закон емерджентності. Закон додатковості</p>
<p>Лк8 "Елементарна модель діяльності фахівця із соціальної роботи на підставі теорії управління" (денна)</p> <p>Модель соціальна система як система управління. Місце клієнта в моделі соціальної системи як системи управління. Пряме управління в соціальній роботі, співуправління, самоуправління. Закон зворотного зв'язку. Закон необхідної кількості різноманітності. Закон емерджентності. Закон додатковості</p>
<p>Лк16 "Елементарна модель діяльності фахівця із соціальної роботи на підставі теорії управління" (денна)</p> <p>Деталізація модель соціальна система як система управління з використанням розширеного набору ключових слів, опрацьованих протягом семестру.</p>
<p>Пр2 "Елементарна модель діяльності фахівця із соціальної роботи на підставі теорії управління" (заочна)</p> <p>Модель соціальна система як система управління. Місце клієнта в моделі соціальної системи як системи управління. Пряме управління в соціальній роботі, співуправління, самоуправління. Закон зворотного зв'язку. Закон необхідної кількості різноманітності. Закон емерджентності. Закон додатковості</p>
<p>Пр10 "Елементарна модель діяльності фахівця із соціальної роботи на підставі теорії управління" (денна)</p> <p>Есе по фільму "Школа Самерхіл" на підставі ключових слів теми "Елементарна модель діяльності фахівця із соціальної роботи"</p>
<p>Пр12 "Елементарна модель діяльності фахівця із соціальної роботи на підставі теорії управління" (денна)</p> <p>Есе по фільму "Та, яка створила диво" на основі ключового слова "зворотний зв'язок"</p>

<p>Пр14 "Елементарна модель діяльності фахівця із соціальної роботи на підставі теорії управління" (денна)</p> <p>Есе по фільму на вибір студента на основі обраного ключового слова опрацьованих тем</p>
<p>Пр15 "Елементарна модель діяльності фахівця із соціальної роботи на підставі теорії управління" (денна)</p> <p>Есе по фільму на вибір студента на основі обраного ключового слова опрацьованих тем</p>
<p>Пр16 "Елементарна модель діяльності фахівця із соціальної роботи на підставі теорії управління" (денна)</p> <p>Деталізація модель соціальна система як система управління з використанням розширеного набору ключових слів, опрацьованих протягом семестру.</p>
<p>Тема 9. Синергетичні механізми в соціальній роботі</p>
<p>Лк9 "Синергетичні механізми в соціальній роботі" (денна)</p> <p>Синергетичний механізм у соціальній системі. Синергетичні властивості соціальної системи. Тренінг у рамках неформальної освіти як синергетичний механізм. Групи самопомоги як синергетичний механізм. Організація з відкритим центром як синергетичний механізм</p>
<p>Пр11 "Синергетичні механізми в соціальній роботі" (денна)</p> <p>Есе по фільму "Школа Самерхіл" на основі ключових слів теми "Синергетичні механізми в соціальній роботі"</p>
<p>Пр13 "Синергетичні механізми в соціальній роботі" (денна)</p> <p>Есе по фільму "Заплати вперед" на основі ключового слова "синергетика"</p>
<p>Тема 10. Становлення соціальної роботи як професійної діяльності (Роберт Холбрук Сміт і Білл Вілсон, Саул Розенцвейг, Вільям Генрі Беверидж)</p>
<p>Лк10 "Становлення соціальної роботи як професійної діяльності (Роберт Холбрук Сміт і Білл Вілсон, Саул Розенцвейг, Вільям Генрі Беверидж)" (денна)</p> <p>Роберт Холбрук Сміт і Білл Вілсон (виникнення груп самопомоги), Саул Розенцвейг (сутність методів соціальної роботи), Вільям Генрі Беверидж (архітектор соціальної держави)</p>
<p>Тема 11. Становлення соціальної роботи як професійної діяльності (Саул Алінський, Ейлін Younghusband, Карл Роджерс)</p>
<p>Лк11 "Становлення соціальної роботи як професійної діяльності (Саул Алінський, Ейлін Younghusband, Карл Роджерс)" (денна)</p> <p>Саул Алінський (батько-засновник громадської організації), Ейлін Younghusband (важливість високих стандартів для освіти в соціальній роботі), Карл Роджерс (важливість співпереживання)</p>
<p>Тема 12. Становлення соціальної роботи як професійної діяльності (Джейн Джейкобс, Ервінг Гофман, Джон ван Хенгель)</p>

<p>Лк12 "Становлення соціальної роботи як професійної діяльності (Джейн Джейкобс, Ервінг Гофман, Джон ван Хенгель)" (денна)</p> <p>Джейн Джейкобс (міський візіонер, соціальна робота в місті), Ервінг Гофман (життя людини в тоталітарних інститутах), Джон ван Хенгель (продовольчий банк ван Хенгеля)</p>
<p>Тема 13. Становлення соціальної роботи як професійної діяльності (Шеррі Арнштейн, Михаель Ліпський, Пауло Фрейре)</p>
<p>Лк13 "Становлення соціальної роботи як професійної діяльності (Шеррі Арнштейн, Михаель Ліпський, Пауло Фрейре)" (денна)</p> <p>Шеррі Арнштейн (сходи участі), Михаель Ліпський (чиновники вуличного рівня та дискреційні повноваження), Пауло Фрейре (педагогіка пригноблених)</p>
<p>Тема 14. Становлення соціальної роботи як професійної діяльності (Джоел Фішер, Майкл Олівер, Рой Бейлі та Майк Брейк)</p>
<p>Лк14 "Становлення соціальної роботи як професійної діяльності (Джоел Фішер, Майкл Олівер, Рой Бейлі та Майк Брейк)" (денна)</p> <p>Джоел Фішер (батько професійного скептицизму (науково обґрунтована соціальна робота)), Майкл Олівер (зміна парадигми щодо людини з інвалідністю в суспільстві), Рой Бейлі та Майк Брейк (радикальна соціальна робота, що покликана змінити суспільство)</p>
<p>Тема 15. Становлення соціальної роботи як професійної діяльності (Енн Хартман, Чарльз Мюррей, Роберт Патнам, Теодор Далрімпл)</p>
<p>Лк15 "Становлення соціальної роботи як професійної діяльності (Енн Хартман, Чарльз Мюррей, Роберт Патнам, Теодор Далрімпл)" (денна)</p> <p>Енн Хартман (сімейна терапія, екомапи та генограми), Чарльз Мюррей (критика соціальної роботи та соціальної держави), Роберт Патнам (соціальний капітал як активний компонент соціального забезпечення), Теодор Далрімпл (як соціальна держава підтримує нижчий клас)</p>
<p>Тема 16. Соціальна робота із різними групами клієнтів. Клієнти соціальної роботи: сутність поняття та підходи до класифікації</p>
<p>Лк5 "Соціальна робота із різними групами клієнтів. Клієнти соціальної роботи: сутність поняття та підходи до класифікації" (заочна)</p> <p>Поняття «клієнт» в соціальній роботі. Соціальні групи. Визначення понять «групи ризику», «вразливі групи». Потреби і вразливість клієнтів. Ресурси і стійкість клієнтів. Бар'єри щодо реалізації прав клієнтів. Розпізнавання нерівності. Якість життя.</p>
<p>Лк17 "Клієнти соціальної роботи: сутність поняття та підходи до класифікації" (денна)</p> <p>Поняття «клієнт» в соціальній роботі. Соціальні групи. Визначення понять «групи ризику», «вразливі групи». Потреби і вразливість клієнтів. Ресурси і стійкість клієнтів. Бар'єри щодо реалізації прав клієнтів. Розпізнавання нерівності. Якість життя.</p>
<p>Лк32 "Клієнти соціальної роботи: сутність поняття та підходи до класифікації" (денна)</p> <p>Поняття «клієнт» в соціальній роботі та його ілюстрація прикладами різних груп вразливості. Узагальнена "карта пам'яті"</p>

<p>Пр3 "Соціальна робота із різними групами клієнтів. Клієнти соціальної роботи: сутність поняття та підходи до класифікації" (заочна)</p> <p>Поняття «клієнт» в соціальній роботі. Соціальні групи. Визначення понять «групи ризику», «вразливі групи». Потреби і вразливість клієнтів. Ресурси і стійкість клієнтів. Бар'єри щодо реалізації прав клієнтів. Розпізнавання нерівності. Якість життя.</p>
<p>Пр17 "Клієнти соціальної роботи: сутність поняття та підходи до класифікації" (денна)</p> <p>Робота з інтерактивними вправами з навчального модуля «Соціальні послуги в ОТГ: з чого почати»</p>
<p>Пр18 "Особливості різних груп клієнтів" (денна)</p> <p>Особливості обраної групи клієнтів: соціальний аспект</p>
<p>Пр19 "Особливості різних груп клієнтів" (денна)</p> <p>Особливості обраної групи клієнтів: соціальний аспект</p>
<p>Пр20 "Особливості різних груп клієнтів" (денна)</p> <p>Особливості обраної групи клієнтів: психологічний аспект</p>
<p>Пр21 "Особливості роботи з різними групами клієнтів" (денна)</p> <p>Особливості обраної групи клієнтів: психологічний аспект</p>
<p>Пр22 "Особливості роботи з різними групами клієнтів" (денна)</p> <p>Особливості обраної групи клієнтів: правовий аспект</p>
<p>Пр23 "Особливості роботи з різними групами клієнтів" (денна)</p> <p>Особливості обраної групи клієнтів: правовий аспект</p>
<p>Пр31 "Клієнти соціальної роботи: сутність поняття та підходи до класифікації" (денна)</p> <p>Поняття «клієнт» в соціальній роботі та його ілюстрація прикладами різних груп вразливості. Узагальнена "карта пам'яті"</p>
<p>Пр32 "Клієнти соціальної роботи: сутність поняття та підходи до класифікації" (денна)</p> <p>Поняття «клієнт» в соціальній роботі та його ілюстрація прикладами різних груп вразливості. Узагальнена "карта пам'яті"</p>
<p>Тема 17. Людина з інвалідністю в суспільстві</p>
<p>Лк18 "Людина з інвалідністю в суспільстві" (денна)</p> <p>«Міжнародна класифікація функціонування, інвалідності та здоров'я». Медична та соціальні складові в міжнародній класифікації функціонування, інвалідності та здоров'я. «Конвенція про права осіб з інвалідністю». Благодійний підхід в соціальній роботі з людьми з інвалідністю. Правозахисний підхід в соціальній роботі з людьми з інвалідністю</p>
<p>Тема 18. Соціальна інклюзія в роботі з людьми з інвалідністю</p>

<p>Лк19 "Соціальна інклюзія в роботі з людьми з інвалідністю" (денна)</p> <p>Соціальна ізоляція людей з інвалідністю. Соціальна інклюзія в роботі з людьми з інвалідністю. Організаційна культура та індекс інклюзії. Підтримка у прийнятті рішень людей з інвалідністю</p>
<p>Тема 19. Соціальна робота в закладах охорони здоров'я</p>
<p>Лк20 "Соціальна робота в закладах охорони здоров'я" (денна)</p> <p>Міждисциплінарна робота. Медіація між пацієнтом та закладом охорони здоров'я. Допомога з покращенням психічного стану. Адвокація задля задоволення інтересів клієнта. Надання соціальної допомоги. Підтримка осіб та сімей, інформування про особливості перебігу хвороби та лікування. Кризове втручання</p>
<p>Тема 20. Теоретичні засади в роботі з клієнтами з девіантною поведінкою</p>
<p>Лк21 "Теоретичні засади в роботі з клієнтами з девіантною поведінкою" (денна)</p> <p>Норма. Відхилення від норми. Креативність та інновації як відхилення від норми. Девіантна поведінка. Теорії, що пояснюють девіантну поведінку. Соціальний контроль. «Криза покарання». Поява альтернативних форм – пробачія</p>
<p>Тема 21. Ветерани як клієнти соціальних послуг</p>
<p>Лк22 "Ветерани як клієнти соціальних послуг" (денна)</p> <p>Перехід від військової служби до цивільного життя. Модель «шлях ветерана». Стійкість, вразливість, потреби.</p>
<p>Тема 22. Стандарти соціальної роботи</p>
<p>Лк6 "Стандарти соціальної роботи" (заочна)</p> <p>Державні соціальні стандарти. Державні соціальні гарантії. Соціальні норми та нормативи. Закон України «Про соціальні послуги». Державні стандарти соціальних послуг. Державний стандарт соціальної профілактики. Показники якості в державному стандарті соціальних послуг. Індекс людського розвитку. Прожитковий мінімум як точка відліку для базових державних соціальних стандартів</p>
<p>Лк23 "Стандарти соціальної роботи" (денна)</p> <p>Державні соціальні стандарти. Державні соціальні гарантії. Соціальні норми та нормативи. Закон України «Про соціальні послуги». Державні стандарти соціальних послуг. Державний стандарт соціальної профілактики. Показники якості в державному стандарті соціальних послуг. Індекс людського розвитку. Прожитковий мінімум як точка відліку для базових державних соціальних стандартів</p>
<p>Пр6 "Стандарти соціальної роботи" (заочна)</p> <p>Державні соціальні стандарти. Державні соціальні гарантії. Соціальні норми та нормативи. Закон України «Про соціальні послуги». Державні стандарти соціальних послуг. Державний стандарт соціальної профілактики. Показники якості в державному стандарті соціальних послуг. Індекс людського розвитку. Прожитковий мінімум як точка відліку для базових державних соціальних стандартів</p>

Тема 23. Проектна діяльність як форма залучення ресурсів і впровадження інновацій
Лк7 "Проектна діяльність як форма залучення ресурсів і впровадження інновацій" (заочна) Проект. Проектна діяльність. Проєктування. Реалізація проєкту. Аналіз отриманих результатів. Етапи проєктування. Критерії SMART для формулювання мети. SWOT-аналіз. Декомпозиція цілей
Лк24 "Проектна діяльність як форма залучення ресурсів і впровадження інновацій" (денна) Проект. Проектна діяльність. Проєктування. Реалізація проєкту. Аналіз отриманих результатів. Етапи проєктування. Критерії SMART для формулювання мети. SWOT-аналіз. Декомпозиція цілей
Пр24 "Проектна діяльність як форма залучення ресурсів і впровадження інновацій" (денна) Представлення навчального проєкту
Пр25 "Проектна діяльність як форма залучення ресурсів і впровадження інновацій" (денна) Представлення навчального проєкту
Пр26 "Проектна діяльність як форма залучення ресурсів і впровадження інновацій" (денна) Представлення навчального проєкту
Пр27 "Проектна діяльність як форма залучення ресурсів і впровадження інновацій" (денна) Представлення результатів реалізації навчального проєкту
Пр28 "Проектна діяльність як форма залучення ресурсів і впровадження інновацій" (денна) Представлення результатів реалізації навчального проєкту
Пр29 "Проектна діяльність як форма залучення ресурсів і впровадження інновацій" (денна) Представлення результатів реалізації навчального проєкту
Тема 24. Від теорії малих справ до соціальних стартапів
Лк25 "Від теорії малих справ до соціальних стартапів" (денна) Теорія малих справ. Теорія малих ставок та отримання зворотного зв'язку. Стартап. Соціальний стартап. Гіпотеза стартапу. Бізнес-модель Канвас
Тема 25. Ресурси для реалізації соціальних ініціатив

<p>Лк26 "Ресурси для реалізації соціальних ініціатив" (денна) Виявлення ресурсів. Мобілізація зовнішніх ресурсів. Нефінансові ресурси та відкриття доступу до фінансових ресурсів. «Банк часу». Краудфандінг</p>
<p>Тема 26. Проблема управління спільним і деякі підходи до її розв'язання</p>
<p>Лк8 "Проблема управління спільним і деякі підходи до її розв'язання" (заочна) Спільний ресурс. Модель «трагедія громад». Модель «дилема в'язня». Втручання влади як спосіб вирішення трагедії громад. Передавання ресурсу у приватну власність як спосіб вирішення трагедії громад. Створення контракту в громаді як спосіб вирішення трагедії громад. Ризики управління спільним. Правила для укладання контракту в громаді для управління спільним</p>
<p>Лк27 "Проблема управління спільним і деякі підходи до її розв'язання" (денна) Спільний ресурс. Модель «трагедія громад». Модель «дилема в'язня». Втручання влади як спосіб вирішення трагедії громад. Передавання ресурсу у приватну власність як спосіб вирішення трагедії громад. Створення контракту в громаді як спосіб вирішення трагедії громад. Ризики управління спільним. Правила для укладання контракту в громаді для управління спільним</p>
<p>Тема 27. Управлінські рішення, що приймаються на різних рівнях</p>
<p>Лк28 "Управлінські рішення, що приймаються на різних рівнях" (денна) Управлінське рішення. Характеристики управлінського рішення. Форми розроблення рішення. Форми реалізації рішення. Специфіка управлінських рішень на рівні місцевого самоврядування. Типова процедура прийняття рішення на рівні місцевого самоврядування. Конфлікт інтересів у прийнятті рішення. Рівні залучення громади. Колективне рішення</p>
<p>Тема 28. Етичні основи діяльності фахівців із соціальної роботи</p>
<p>Лк29 "Етичні основи діяльності фахівців із соціальної роботи" (денна) «Етика соціальної роботи: принципи і стандарти» (Міжнародна федерація соціальних працівників, 1994). «Глобальна декларація принципів соціальної роботи» (Міжнародна федерація соціальних працівників, міжнародна асоціація шкіл соціальної роботи, 2018)</p>
<p>Пр30 "Етичні основи діяльності фахівців із соціальної роботи" (денна) Навчальна дискусія за обраною етичною дилемою соціальної роботи</p>
<p>Тема 29. Людина в економічному просторі та її економічна самостійність</p>
<p>Лк30 "Людина в економічному просторі та її економічна самостійність" (денна) Економічний підхід в соціальній роботі. Багатство. Сталий розвиток. Проблема «повного світу». Теорія доступу. Економічна самостійність. Розвиток економічної самостійності</p>
<p>Тема 30. Соціальне й міжсекторне партнерство</p>

Лк31 "Соціальне й міжсекторне партнерство" (денна)

Влада, бізнес та громадські об'єднання як учасники міжсекторного партнерства. Властивості, цілі, ресурси суб'єктів міжсекторного партнерства. Принципи міжсекторного партнерства. Соціальне партнерство. Роботодавців, робітники та місцева влада як учасники соціального партнерства. Механізми соціального партнерства. Соціальний договір

9. Стратегія викладання та навчання

9.1 Методи викладання та навчання

Дисципліна передбачає навчання через:

МН1	Інтерактивні лекції
МН2	Евристичне навчання
МН3	Проектне навчання
МН4	Навчальна дискусія / дебати

Акцент у курсі зроблено на методи організації самостійної роботи студентів та розумінні студентами індивідуальної освітньої траєкторії, що реалізується, зокрема, через можливість обрання цільової групи клієнтів соціальної роботи для дослідження

Зміст і методи навчальної дисципліни сприяють у формуванні таких загальних компетентностей: 6. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності. 11. Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми. 12. Здатність приймати обґрунтовані рішення. 14. Визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов'язків.

9.2 Види навчальної діяльності

НД1	Індивідуальне завдання ("карта пам'яті")
НД2	Написання есе, підготовка інфографіки з подальшим обговоренням
НД3	Підготовка презентації з подальшим обговоренням
НД4	Проектне завдання
НД5	Навчальна дискусія

10. Методи та критерії оцінювання

10.1. Критерії оцінювання

Визначення	Чотирибальна національна шкала оцінювання	Рейтингова бальна шкала оцінювання
Відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок	5 (відмінно)	$90 \leq RD \leq 100$
Вище середнього рівня з кількома помилками	4 (добре)	$82 \leq RD < 89$

Загалом правильна робота з певною кількістю помилок	4 (добре)	$74 \leq RD < 81$
Непогано, але зі значною кількістю недоліків	3 (задовільно)	$64 \leq RD < 73$
Виконання задовольняє мінімальним критеріям	3 (задовільно)	$60 \leq RD < 63$
Можливе повторне складання	2 (незадовільно)	$35 \leq RD < 59$
Необхідний повторний курс з навчальної дисципліни	2 (незадовільно)	$0 \leq RD < 34$

10.2 Методи поточного формативного оцінювання

	Характеристика	Дедлайн, тижні	Зворотний зв'язок
МФО1 Опитування та усні коментарі викладача за його результатами	Застосовується під час інтерактивної лекції і має завданням сприяти кращому розумінню студентами опрацьованого теоретичного змісту	Згідно розкладу лекційних занять	Стимулюється формулювання запитань самими студентами та відповіді на ці питання викладачем
МФО2 Настанови викладача в процесі виконання практичних завдань	Настанови використовуються для активізації виконання студентами проєктного завдання, включаючи і реалізацію задумів на практиці для обраної цільової групи	Під час виконання студентами проєктного завдання	Настанови для активізації виконання завдання
МФО3 Обговорення в студентській групі та самокорекція виконаної роботи студентами	Стимулюється взаємне навчання та самонавчання студентів	Згідно розкладу	Студенти надають один одному зворотні зв'язок

10.3 Методи підсумкового сумативного оцінювання

	Характеристика	Дедлайн, тижні	Зворотний зв'язок
МСО1 Підсумковий контроль: екзамен	Іспит включає в себе питання з історії соціальної роботи, питання з теорії соціальної роботи, а також практичне питання щодо характеристики цільової групи	За розкладом іспиту	Оцінка в балах і усний коментар щодо оцінки

МСО2 Поточні індивідуальні завдання ("карти пам'яті" по лекційному матеріалу й представлення на лекції)	Добре структурована "карта пам'яті" має включати не менше 35 ключових слів з теми і зв'язки між ними	За розкладом лекційних занять	Оцінка в балах, усний коментар викладача
МСО3 Оцінювання письмових робіт для практичних заняттях (інфографіка або есе)	Завдання носить творчий характер, відповідно може бути виконано і оцінене на репродуктивному, евристичному чи творчому рівні	За розкладом практичних занять	Оцінка в балах, усний коментар викладача
МСО4 Оцінка презентації	Завдання носить творчий характер, відповідно може бути виконано і оцінене на репродуктивному, евристичному чи творчому рівні	За розкладом практичних занять	Оцінка в балах, усний коментар викладача
МСО5 Творчі завдання (у т.ч. презентація результатів волонтерської діяльності за змістом дисципліни)	Завдання може бути у відповідності до логіки навчального процесу або на запит практичної діяльності (волонтерства студентів)	За розкладом практичних занять	Оцінка в балах, усний коментар викладача
МСО6 Активність студента в навчальній дискусії	Передбачено дискусію за етичною дилемою	За розкладом практичних занять	Оцінка в балах, усний коментар викладача

Контрольні заходи:

	Максимальна кількість балів	Мінімальна кількість балів	Можливість перескладання з метою підвищення оцінки
1 семестр	100 балів		
МСО2. Поточні індивідуальні завдання ("карти пам'яті" по лекційному матеріалу й представлення на лекції)	48		

	висновки за опрацьованим змістом і запитання до нього озвучуються студентом під час лекційного заняття (16x3)	48	32	Так
МСО3. Оцінювання письмових робіт для практичних заняттях (інфографіка або есе)		40		
	розкриття в есе змісту опрацьовуваних ключових понять теми (10x4)	40	20	Так
МСО5. Творчі завдання (у т.ч. презентація результатів волонтерської діяльності за змістом дисципліни)		12		
	звіт по проєкту, еко-карта	12	8	Так
2 семестр		100 балів		
МСО1. Підсумковий контроль: екзамен		40		
		40	25	Так
МСО2. Поточні індивідуальні завдання ("карти пам'яті" по лекційному матеріалу й представлення на лекції)		30		
	висновки за опрацьованим змістом і запитання до нього озвучуються студентом під час лекційного заняття (15x2)	30	18	Так
МСО4. Оцінка презентації		6		
	характеристика цільової групи в (1) соціальному і (2) психологічному аспектах (2x3)	6	2	Так
МСО5. Творчі завдання (у т.ч. презентація результатів волонтерської діяльності за змістом дисципліни)		19		
	Звітність включає в себе розроблення проєкту, реалізацію проєкту, аналіз результатів проєкту	19	15	Так
МСО6. Активність студента в навчальній дискусії		5		
	Активність при обговоренні в студентській групі в режимі реального часу	5	Не передбачено	Так

11. Ресурсне забезпечення навчальної дисципліни

11.1 Засоби навчання

ЗН1	Інформаційно-комунікаційні системи
ЗН2	Бібліотечні фонди

11.2 Інформаційне та навчально-методичне забезпечення

Основна література

1	Купенко О. В. Соціальна робота: від теорії до практики : навчальний посібник / О. В. Купенко. – Суми : Сумський державний університет, 2020. – 192 с.
2	СемигінаТ. Сучасна соціальна робота. Київ: Академія праці, соціальних відносин і туризму, 2020. 275 с.
3	Купенко О. В. Формування проєктної компетентності майбутніх бакалаврів соціальної роботи в процесі професійної підготовки: [моногр.]. Суми: ФОП Цьома С. П., 2020. 393 с.
Інформаційні ресурси в Інтернеті	
4	History of social work / https://historyofsocialwork.org/
5	Навчальний модуль «Соціальні послуги в ОТГ: з чого почати» / https://u-learn.com.ua/p/social-services
6	What Does a Medical Social Worker Do & How to Become One / https://www.coursera.org/articles/medical-social-worker
7	Global Social Work Statement of Ethical Principles / IASSW, 2018. / http://socialserviceworkforce.org/
8	Шлях ветеранів та ветеранок. Ветеран Хаб. https://veteranhub.com.ua/shlyah-veterana